

VJETROELEKTRANA IVOVIK: KORUPCIJSKI I GEOPOLITIČKI RIZIK

STUDIJA SLUČAJA

Studija analizira slučaj vjetroelektrane Ivovik u Bosni i Hercegovini, koji pokazuje kako slabe regulatorne institucije, netransparentni procesi planiranja i dodjele koncesija te slabi mehanizmi učešća javnosti omogućavaju stranim investitorima preuzimanje strateških energetske projekata bez adekvatnog javnog nadzora.

Banja Luka, 2025.

Bosna i Hercegovina posvećena je održivom razvoju kroz zelene politike i planove, kroz mehanizme kao što su Zelena agenda za Zapadni Balkan (2020) i Strategija prilagođavanja klimatskim promjenama i niskoemisionog razvoja (2020–2030) obavezala se na smanjenje korištenja fosilnih goriva u cijeloj ekonomiji. Ove inicijative usklađene su s ciljevima Evropskog zelenog dogovora i fokusirane na smanjenje emisija štetnih gasova te održivo korištenje resursa.

Iako su planovi ambiciozni, njihova realizacija zahtijeva značajne investicije, a implementacija pojedinih projekata, poput vjetroelektrana, izaziva podijeljena mišljenja u pogledu opravdanosti i svrsishodnosti.

Prednosti	Nedostaci
Smanjena ovisnost o fosilnim gorivima	Ovisnost o vjetru i potreba za dodatnim izvorima energije
Dugoročna energetska stabilnost i nezavisnost	Nemogućnost prilagođavanja naglim skokovima potražnje
Niže emisije CO ₂ i usklađenost s EU ciljevima dekarbonizacije	Visoki početni troškovi i dug povrat investicije

Osim toga, investicije u projekte kao što su izgradnja vjetroelektrana otvaraju niz pitanja o transparentnosti, pravnoj sigurnosti i institucionalnim kapacitetima te dugoročnim socio-ekonomskim efektima.

Ova studija analizira slučaj vjetroelektrane Ivovik u svjetlu navedenih izazova.

Glavni nalazi:

- *Koncesija za projekat, prvobitno dodijeljena domaćim preduzetnicima, 2014. godine preprodana je kineskim državnim kompanijama kroz netransparentnu transakciju.*
- *Pravne nesigurnosti, kao što su sporovi oko vlasništva nad zemljištem, nisu spriječile realizaciju projekta, što ukazuje na institucionalne slabosti.*
- *Proces izdavanja dozvola bio je dugotrajan i netransparentan, a ključne odluke donesene su bez konsultacija s javnošću.*
- *Kineske investicije u energetske sektor dio su šire geopolitičke strategije, čime BiH postaje sve zavisnija od kineskog kapitala i tehnologije.*

Uvod

Obnovljivi izvori energije postaju ključni faktor energetske tranzicije širom Evrope, u kontekstu dekarbonizacije, smanjenja energetske zavisnosti i postizanja klimatskih ciljeva. U 2023. godini, obnovljivi izvori prvi put su činili više od 44% ukupne proizvodnje električne energije u EU¹, nadmašivši fosilna goriva. Istovremeno, solarna energija postala je najbrže rastući izvor električne energije na globalnom nivou, dok se više od dvije trećine novih kapaciteta odnosi na solarnu i **energiju dobijenu iz vjetroelektrana**².

U procesu energetske tranzicije, zemlje zapadnog Balkana, nalaze se pod dvostrukim pritiskom – s jedne strane postoji realna potreba za modernizacijom energetskeg sektora i diversifikacijom izvora energije, dok s druge strane nedostaju jasne i usaglašene politike koje bi tu tranziciju učinile transparentnom i inkluzivnom, **te spriječile potencijalne zloupotrebe koje, kao što projekat Ivovik demonstrira, mogu da imaju šire geopolitičke posljedice.**

Koncesija za Ivovik prvobitno je dodijeljena domaćim preduzetnicima 2008. godine, ali je 2014. netransparentno preprodana kineskim državnim kompanijama PowerChina i Genertec. Detalji transakcije nikada nisu objavljeni, što otvara pitanje odgovornosti nadležnih tijela i njihove sposobnosti da štite javni interes u procesima prenosa vlasništva.

Dodatne sumnje izazivaju i neregularnosti u procesu eksproprijacije i zakonski okvir – brojni vlasnici saznali su za gubitak imovine tek nakon početka radova, a sam zakon koji reguliše koncesione odnose u ovom kantonu je na kraju proglašen neustavnim. Ovakva pravna nesigurnost ne samo da urušava povjerenje građana, već pogoduje investitorima koji koriste legislative rupe da dođu do vlasništva nad strateškom infrastrukturom.

Bosna i Hercegovina ima značajan potencijal za razvoj obnovljivih izvora energije, posebno u oblasti hidroenergije, solarne i vjetroeenergije. Ipak, usljed institucionalne fragmentacije, netransparentnih procedura i ograničene kontrole nad koncesionim i investicionim procesima, energetske projekti često se realizuju bez adekvatnog uvida javnosti i bez jasne procjene

¹ Ember. European Electricity Review 2024, <https://ember-climate.org/insights/research/european-electricity-review-2024/>

² IRENA. World Energy Transitions Outlook 2023, <https://www.irena.org/publications/2023/Mar/World-Energy-Transitions-Outlook-2023>

dugoročnog uticaja na lokalne zajednice i prirodne sredine što za posljedicu ima gubitak kontrole nad sektorom koji bi trebao biti u službi dugoročnih javnih interesa.

Projekat VE Iovik

Projekat vjetroelektrane Iovik predstavlja jedno od najvećih ulaganja u sektor obnovljivih izvora energije u Bosni i Hercegovini, s kapacitetom od 84 MW i godišnjom proizvodnjom od 259 GWh električne energije. Smješten na području opština Livno i Tomislavgrad, za ovaj projekt su se vezivala velika očekivanja: od ekonomske koristi, smanjenja emisije CO₂ za oko 244.000 tona godišnje do povećanje energetske stabilnosti zemlje.

Inicijalnu ideju za vjetroelektiranu pokrenuli su domaći preduzetnici iz Livna. Među njima je istaknut Ivan Matković, koji je zajedno sa saradnicima osnovao firmu Iovik d.o.o. 2006. godine³. Matkovićev brat, Stjepan Matković bio je istovremeno visoki funkcioner – od 2006. do 2012. obavljao je funkciju kantonalnog ministra poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva u Vladi Kantona 10, a upravo je u tom periodu Vlada ovog kantona dodijelila koncesiju za izgradnju vjetroelektrane.⁴

Nakon dobijanja koncesije, Ivan Matković je prenio vlasništvo firme na brata Stjepana – navodno u momentu kada je ovaj okončao ministarski mandat. Stjepan, koji je ubrzo zatim preminuo, ostavlja firmu svojoj djeci, tako da je koncesija ostala unutar porodice Matković do preuzimanja vlasništva od strane kineskih investitora.⁵

- 📍 Regija: **Općine Livno i Tomislavgrad, BiH**
- 📍 Lokacija: **43°35'N, 17°00'E**
- 🏠 Instalirana snaga: **84 MW**
- ⚡ Godišnja proizvodnja: **259 GWh**
- 🌿 Smanjenje CO₂ emisija: **~244.000 tona godišnje**
- 💰 Ukupna investicija: **133 miliona eur**
- 🏢 Investitori:
 - **PowerChina** (kineska državna kompanija)
 - **Genertec** (kineska državna kompanija)

³ Kineska vjetroelektrana u BiH bez dozvola za rad, <https://www.slobodnaevropa.org/a/iovik-vjetroelektrana-kina-bih-dozvole/33102814.html>

⁴ Kineske vjetrenjače u BiH vjetar u leđa korupciji u srcu Balkana, <https://www.slobodnaevropa.org/a/kineske-investicije-bosna-hercegovina-iovik/32871497.html>

⁵ Kinezi će u BiH graditi vjetroelektiranu Iovik vrijednu 130 milijuna eura, <https://www.poslovni.hr/regija/kinezi-ce-u-bih-graditi-vjetroelektiranu-iovik-vrijednu-130-milijuna-eura-4313045>

Vremenski tok projekta

<i>2006</i>	Osnovano je preduzeće Ivovik d.o.o. od strane lokalnih preduzetnika uz osnivački kapital oko 1.000 €.
Ustavni sud FBiH donosi presudu U-12/07 kojom utvrđuje da je Zakon o koncesijama Kantona 10 neustavan zbog kršenja prava općina na lokalnu samoupravu.	<i>2007</i>
<i>2008</i>	Vlada Livanjskog kantona dodijelila je firmi Ivovik d.o.o. koncesiju na 30 godina za izgradnju vjetroelektrane, uz jednokratnu naknadu od oko 20.000 €. Rok koncesije počinje teći tek od početka rada elektrane, čime je lokacija faktički rezervisana i onemogućena za druge investitore.
Skupština Kantona 10 donosi Zakon o dopunama Zakona o koncesijama, iako se osnovni zakon više ne može primjenjivati.	<i>2008</i>
<i>2014</i>	Pokreće se postupak promjene vlasničke strukture . Vlasnici Ivovik d.o.o. podnose zahtjev Vladi Kantona 10 za saglasnost na prenos udjela na kineske državne investitore. Saglasnost je data netransparentno, bez šireg uvida javnosti u uslove tog aranžmana.
Većinski udio u Ivovik d.o.o. prodat je kineskim državnim kompanijama CNTIC i Sinohydro, za nezvanično objavljen višemilionski iznos. Zbog netransparentnosti, tačan iznos nije poznat, a kanton i lokalna zajednica nisu imali nikakvu finansijsku korist.	<i>2017</i>
<i>2018</i>	Katastarski ured u Livnu oglosio je javni poziv za postupak uknjižavanja zemljišta na osnovu zastarjelih podataka iz 1982. godine. Oglas je objavljen samo na oglasnoj tabli i lokalnom radiju, što je mnogima promaklo, pa su neki vlasnici saznali da više nisu upisani kao vlasnici tek kad su započeti prvi radovi.
Izgradnja vjetroparka Ivovik zvanično počinje u decembru 2021, prema izjavi investitora. Istovremeno, grupa mještana pokreće spor pred Opštinskim sudom u Livnu, tvrdeći da im je zemlja nezakonito oduzeta.	<i>2021</i>
<i>2022</i>	Sinohydro prenosi svojih 51% udjela na firmu Ivovik Wind Power iz Luksemburga, čime vlasnička struktura postaje dodatno prikrivena . CNTIC zadržava oko 39%, a domaći partner Ekrem Nanić ostaje s približno 10% udjela.
Vjetropark nije pušten u pogon do kraja 2023. jer nije imao sve potrebne dozvole. Prvo ročište u sporu oko zemljišta održano je tek u junu, dok su turbine već bile postavljene.	<i>2023</i>
<i>2024</i>	U avgustu 2024. investitor dobija upotrebnu dozvolu za visokonaponsko postrojenje, čime su ispunjeni uslovi za priključenje na mrežu. Elektroprijenos BiH odobrava priključenje u septembru, a vjetropark ulazi u probni rad u oktobru – gotovo dvije godine nakon početka gradnje.
Načelnik Općine Bosansko Grahovo podnosi zahtjev za zaštitu lokalne samouprave Ustavnom sudu FBiH.	<i>2024</i>
<i>2025</i>	U februaru 2025. FERK izdaje dozvolu za proizvodnju električne energije firmi VE Ivovik uprkos sporovima sa lokalnim stanovništvom i ozbiljnim proceduralnim manjkavostima.
Ustavni sud donosi presudu U-12/24, kojom potvrđuje da se ni osnovni zakon ni njegove dopune ne mogu primjenjivati, jer nisu usklađeni sa prethodnom presudom ni ustavnim načelima.	<i>2025</i>

Pored porodice Matković, među domaćim akterima pojavljuje se i ime Ekrema Nanića, koji se kasnije (nakon prodaje) javlja kao manjinski vlasnik VE Ivovik d.o.o. sa udjelom od 10%. Iako je formalno suvlasnik, o njegovoj ulozi i poslovnoj pozadini malo toga je poznato.

Ovaj proces je od samog početka nailazio i protivljenja – Ivica Brešić, bivši kantonalni ministar i vijećnik u Livnu, otvoreno je kritikovao proces kao primjer preprodaje koncesija, upozoravajući da kantonalni propisi omogućavaju povlaštenim pojedincima da dobiju koncesije i kasnije ih preprodaju za višemilionske iznose, što se upravo desilo sa u ovom slučaju.

Strani investitor

Nakon godina neaktivnosti, projekat Ivovik se reaktivira dolaskom kineskih investitora, što se desilo sredinom 2010. Dvije velike kineske državne kompanije: China National Technical Import & Export Corporation (CNTIC) i Sinohydro, su preko svojih podružnica preuzele ukupno 90% udjela u VE Ivovik d.o.o. – čime su preuzele i sva prava i obaveze iz koncesionog ugovora⁶.

Transakcija prodaje zaključena je bez javnog nadmetanja i objavljivanja finansijskih detalja, što je odmah izazvalo kritike zbog netransparentnosti. Tek kasnije, nakon medijskih istupa, isplivale su okvirne brojke i tokovi vlasništva, ali zvaničnih podataka o ugovoru nema.

Kako bi se proces preuzimanja vjetroelektrane Ivovik stavio u relevantan politički kontekst, nužno je spomenuti i to da je Ivan Vukadin, premijer Kantona 10 i bivši načelnik Tomislavgrada, javno podržao kinesku investiciju, ističući da su *“ulagači iz Kine preuzeli koncesiju od firme Ivovik koja je prije toga završila sva potrebna istraživanja”*.

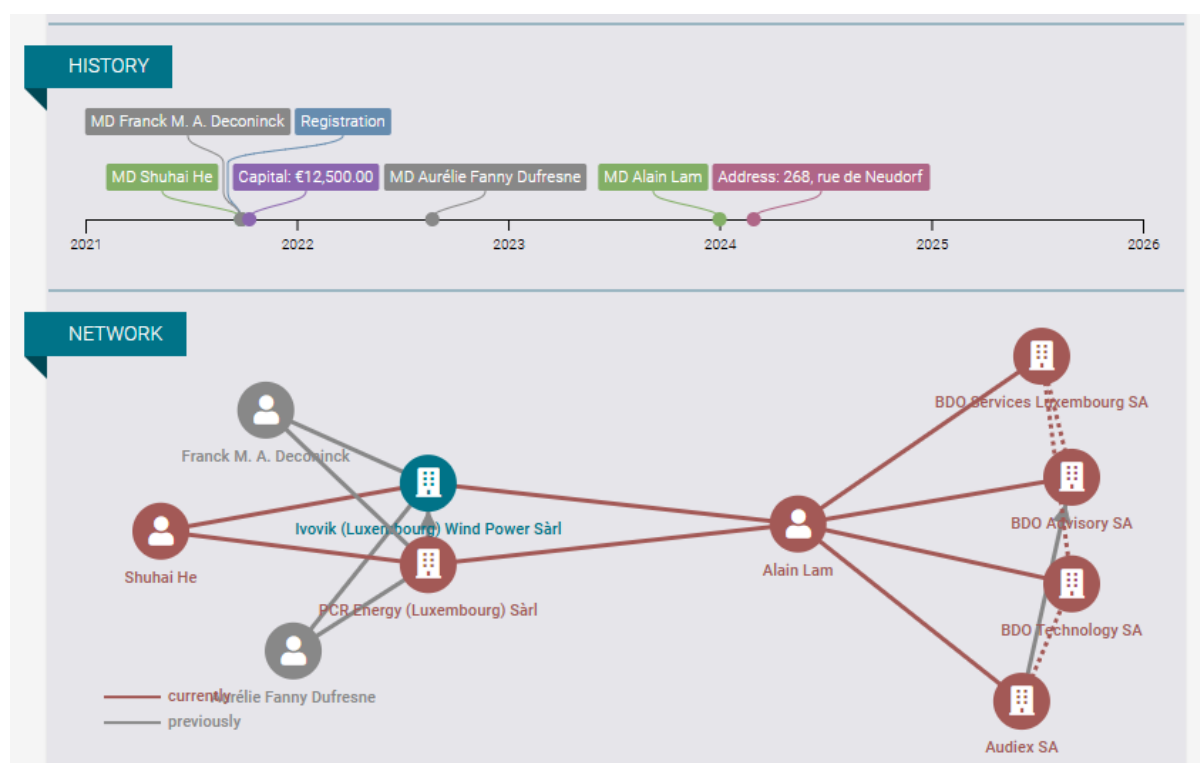
Na ovaj način je prenos koncesije implicitno okarakterisan kao pozitivan od strane najviših javnih zvaničnika, predstavljajući ga gotovo kao logičan slijed nakon pripremne faze koju su odradili domaći akteri.

Sinohydro, koja je u 100% vlasništvu kineske vlade, inicijalno je stekla 51% udjela, dok je CNTIC dobila 39%. Obje kompanije su direktno ili indirektno pod kontrolom kineskih državnih tijela – Sinohydro je dio gigant-korporacije PowerChina kojom upravlja Državno vijeće Kine a CNTIC je

⁶ Kineska vjetroelektrana u BiH bez dozvola za rad, <https://www.slobodnaevropa.org/a/ivovik-vjetroelektrana-kina-bih-dozvole/33102814.html>

dio grupacije Genertec te se čak dovodi u vezu s kineskim Ministarstvom državne sigurnosti⁷. Ovo u suštini znači da je Iovik došao pod kontrolu strane vlade, što projektu daje geopolitičku dimenziju.

Vlasnička struktura je dodatno izmijenjena 2022. godine, kada Sinohydro vrši restrukturiranje svog vlasničkog dijela osnivanjem povezanih firmi u Luksemburgu. Sinohydro je preko centrale prvo osnovala firmu PCR Energy u Luksemburgu u avgustu 2021., koja je zatim osnovala društvo Iovik Wind Power u oktobru 2021. Na tu novoosnovanu firmu Sinohydro je u septembru 2022. prenijela svojih 51% udjela VE Iovik⁸. CNTIC je zadržala preostalih 39%, a Ekrem Nanić 10% vlasništva.

1 Vlasnička struktura Iovik Wind Power, podaci sa northdata.com

⁷ Kineska vjetroelektrana u BiH bez dozvola za rad, <https://www.slobodnaevropa.org/a/iovik-vjetroelektrana-kina-bih-dozvole/33102814.html>

⁸ Kineska vjetroelektrana u BiH bez dozvola za rad, <https://www.slobodnaevropa.org/a/iovik-vjetroelektrana-kina-bih-dozvole/33102814.html>

Sve luksemburške firme u ovom lancu su takođe u vlasništvu kineske države i registrovane su na istoj adresi u Luksemburgu⁹ na kojoj se nalazi ukupno 109 pravnih lica, što potvrđuje da je riječ o transferu kapitala unutar jedne grupacije kako bi se ostvarile poreske olakšice i prikrila informacija o stvarnim vlasnicima.

Luksemburg je poznat kao destinacija koja nudi pogodnosti međunarodnim ulaganjima kroz smanjenu transparentnost, dok je za domaće organe još teže utvrditi krajnje vlasnike i tok novca, budući da se u vlasničkoj strukturi pojavljuje sloj stranog pravnog lica između projekta i kineske kompanije.

Važno je naglasiti da nijedna od ovih promjena vlasništva nije uključivala postupak javne licitacije odnosno nadmetanja ili novu koncesionu proceduru. Kineske kompanije ušle su kupovinom privatnog društva koje je držalo koncesiju, uz odobrenje kantonalne vlade, što zakon formalno dopušta. Time je izbjegnuta bilo kakva nova provjera sposobnosti obavljanja tražene djelatnosti investitora kao i mogućnost da javnost i institucije utiču na izbor strateškog partnera.

Nedostatak transparentnosti ovih akvizicija a samim tim i prenosa koncesionih prava dodatno je naglašen činjenicom da su detalji ugovora ostali skriveni od javnosti – ni iznos transakcije, ni eventualne obaveze koje su kineske firme preuzele prema lokalnim vlastima nisu javno objavljeni.

Praktično, kineski investitori su preuzeli projekat od velikog strateškog značaja kroz dogovor s privatnim vlasnicima, uz minimalno uključenje javnosti.

Koncesiona djelatnost

Koncesioni ugovor za vjetroelektranu Ivovik potpisan je 2008. godine¹⁰ između Vlade Livanjskog kantona i firme Ivovik d.o.o. iz Livna. Osnovni uslovi koncesije bili su, za tadašnje prilike, izuzetno povoljni za koncesionara: jednokratna naknada od oko 20 hiljada evra te pravo korištenja lokacije narednih 30 godina.

⁹ 268, rue de Neudorf, 2222 Luxembourg, Luxembourg, <https://www.northdata.com/268,%20rue%20de%20Neudorf,%20L-2222%20Luxembourg>

¹⁰ Kinezi će u BiH graditi vjetroelektranu Ivovik vrijednu 130 milijuna eura, <https://www.poslovni.hr/regija/kinezi-ce-u-bih-graditi-vjetroelektranu-ivovik-vrijednu-130-milijuna-eura-4313045>

Pri tome je dogovoreno da će koncesioni period od 30 godina početi da se računa od momenta **puštanja elektrane u rad**, a ne od dana potpisivanja ugovora. Ova klauzula je ključna jer to znači je da je Ivovik d.o.o. mogao držati “zamrznutu” koncesiju neograničeno dugo, dok se ne pojavi zainteresovani strani investitor koji je spreman uložiti prihvatljiv iznos za prenos koncesije – što se i desilo, jer je do realizacije došlo tek mnogo godina kasnije.

Na ovaj način je omogućeno da ostali investitori budu isključeni iz procesa jer nisu imali šansu da u međuvremenu apliciraju za istu lokaciju, dok kanton nije bio u mogućnosti da ostvaruje značajnije prihode dok projekt stoji. Ovakav aranžman predstavlja primjer djelovanja u korist koncesionara na uštrb javnog interesa jer podstiče spekulativno držanje resursa do pronalaska kupca, umjesto privođenja namjeni u razumnom roku.

Finansijski, inicijalni ugovor za lokalnu zajednicu nije donio gotovo nikakvu korist, osim simbolične naknade. Tek se po realizaciji projekta odnosno nakon početka proizvodnje očekuju koncesione naknade u vidu procenta od proizvodnje što je, prema izjavama kantonalnih vlasti, oko 1,5% prihoda od prodate električne energije, što bi se uplaćivalo u kantonalni i budžete lokalnih zajednica.¹¹

Procjene su da bi to moglo iznositi oko 100.000 evra godišnje koje bi dijelili Kanton 10 te opštine Tomislavgrad i Livno. S obzirom na investicionu vrijednost projekta ovaj prihod je relativno skroman, a imajući u vidu da se koncesione naknade počinju obračunavati od trenutka kad elektrana počne s komercijalnim radom, što će se desiti tek 2025. godine, jasno je da lokalna zajednica od projekta nije imala nikakvu značajnu korist punih 17 godina.

Sa druge strane, privatni vlasnici koncesije ostvarili su veliku dobit njenom preprodajom. Iako, kako je navedeno, iznos nije službeno objavljen, više izvora potvrđuje da se radilo o višemilionskoj cifri¹². To praktično znači da je vrijednost prava na vjetar na brdu Ivovik, uz

¹¹ Kinezi će u BiH graditi vjetroelektranu Ivovik vrijednu 130 milijuna eura, <https://www.poslovni.hr/regija/kinezi-ce-u-bih-graditi-vjetroelektranu-ivovik-vrijednu-130-milijuna-eura-4313045>

¹² Koncesije za vjetroparkove u Kantonu 10: Mještani tvrde kako se nad njima vrši teror otimanja zemljišta – Antikorupcija, <https://antikorupcija.info/koncesije-za-vjetroparkove-u-kantonu-10-mjestani-tvrde-kako-se-nad-njima-vrsi-teror-otimanja-zemljišta/>

dovoljno strpljenja, narasla stotinama puta u odnosu na ono što je plaćeno državi, ali da je svu korist od tog povećanja vrijednosti dobio privatni investitor, a ne društvo.

Nadležno Ministarstvo i lokalni zvaničnici su stava da je sve urađeno u skladu sa Zakonom o koncesijama Hercegbosanskog kantona međutim, kritičari ističu da taj zakon u praksi legalizuje trgovinu koncesijama, što ilustruje Ivica Brešić, nekadašnji ministar u kantonalnoj Vladi i vijećnik u Gradskom vijeću Livna:

“Ovakvim zakonom dana je mogućnost povlaštenima da dobiju dozvole za koncesiju i onda je kasnije prodaju za milionske iznose”.¹³

Važno je naglasiti da je pravni osnov za dodjelu ove koncesije u međuvremenu osporen – Ustavni sud Federacije BiH je još 2007. godine (U-12/07) utvrdio da Zakon o koncesijama Kantona 10 nije u skladu s Ustavom FBiH i Europskom poveljom o lokalnoj samoupravi, te je presudom iz 2025. godine (U-12/24) potvrđeno da se taj zakon, kao i njegove dopune, po sili prava ne može primjenjivati¹⁴.

Ustavni sud Federacije BiH je presudio da Skupština Kantona 10 nije blagovremeno i na odgovarajući način konsultovala općine prilikom donošenja zakona, čime je povrijeđeno pravo općina da učestvuju u odlučivanju o pitanjima od značaja za lokalnu zajednicu – posebno upravljanje prirodnim resursima i raspodjelu prihoda od koncesija.

Time je ozbiljno dovedena u pitanje zakonitost svih koncesija dodijeljenih na osnovu tog zakona, uključujući i koncesiju za Ilovik a presuda potvrđuje osnovnu sumnju: da su vlasti u ovom kantonu sistemski i kontinuirano djelovale u korist ne lokalnog stanovništva već privatnog kapitala, kako na polju donošenja zakona tako i u samoj primjeni u toku dodjela koncesija.

Slučaj Ilovik upravo oslikava tu pojavu: inicijalni ugovor je poslužio kao predmet trgovine na osnovu koje su korist ostvarili privatni akteri, javnost je bila isključena, stanovnicima je otimana

¹³Kinezi će u BiH graditi vjetroelektranu Ilovik vrijednu 130 milijuna eura - Poslovni dnevnik <https://www.poslovni.hr/regija/kinezi-ce-u-bih-graditi-vjetroelektranu-ivovik-vrijednu-130-milijuna-eura-4313045>

¹⁴Odluka Ustavnog suda FBiH U-12/24, Službene novine Federacije BiH, broj: 20/25 od 19.03.2025. godine https://www.ustavnisudfbih.ba/bs/open_page_nw.php?l=bs&pid=953

imovina, dok je država dobila minimalan fiksni iznos i zanemariv prihod, uz odgađanje od 17 godina.

Kada je riječ o investicionom ulaganju, kineski partneri su najavili da će ukupna vrijednost projekta biti oko 130 miliona evra. Ovo ulaganje je predstavljeno kao dio kineske globalne inicijative Pojas i put (Belt and Road)¹⁵, što znači da se finansiranje obezbjeđuje iz kineskih državnih fondova ili kredita povezanih s tom inicijativom.

Drugim riječima, kreditna sredstva ili kapital dolaze iz Kine, a ne od domaćih banaka ili kroz partnerstvo s BiH institucijama. Javnosti nisu predloženi detalji finansijskog modela – da li je u pitanju direktna investicija kompanija, kredit kineske razvojne banke ili neki hibridni aranžman. No, s obzirom na praksu kineskih ulaganja u regionu, moguće je da su obezbijeđena i povoljna kreditna sredstva uz garancije kineskih izvoznika opreme i usluga.

Za Bosnu i Hercegovinu, to znači da dugoročno finansijski tokovi (otplata, dobit) odlaze van zemlje, dok se lokalno ubiru tek manji koncesioni prinosi.

Vlada Kantona nije raskinula ugovor uprkos višegodišnjeg kašnjenja sa realizacijom projekta, iako su takve klauzule učestala praksa u ugovorima slične vrste, što sugerise da su po srijedi tri moguća scenarija:

1. Da su rokovi u inicijalnom koncesionom ugovoru bili nerealno dugi i time implicitno dozvolili ovo „strateško odugovlačenje“ kako bi se koncesiono pravo prenijelo na investitora koji ponudi adekvatan iznos, gdje bi profit ostvarilo privatno preduzeće a ne država,
2. Da je nadzor nadležnih organa bio neadekvatan pa se na ta kašnjenja nije obaziralo te se ona nisu sankcionisala, na štetu javnog interesa a u korist privatnog koncesionara,

¹⁵ Rama-Prozor.Info • Najveća vjetroelektrana u BiH dobila dozvolu za proizvodnju struje, <https://www.rama-prozor.info/clanak/najveca-vjetroelektrana-u-bih-dobila-dozvolu-za-proizvodnju-struje/94495>

3. Da ograničenja u tom pogledu uopšte nisu postojala u ugovoru o koncesiji koji je Vlada kantona potpisala sa Ivanom Metkovićem, odnosno firmom Ivovik d.o.o., odnosno da je ugovor sklopljen na način da omogućava trgovinu koncesionim pravima.

U svakom slučaju, djelovanje nadležnih kao i ugovorni okvir postavili su temelje odnosa koji je značio minimalnu korist za državu a značajan profit privatnom koncesionaru, uz praktično neograničeno vrijeme investitoru da projekat realizuje.

Naknadne dozvole

Nakon što su kineske kompanije preuzele projekat, trebalo je pribaviti niz dozvola i saglasnosti prije puštanja elektrane u rad, gdje su ključni dokumenti bili: urbanistička i građevinska saglasnost, ekološka i upotrebna dozvola, te na kraju dozvola za priključenje na elektroenergetsku mrežu i licencu za proizvodnju od regulatora.

Iz dostupnih izvještaja vidljivo je da je investitor tek u avgustu 2024. pribavio upotrebnu dozvolu od Federalnog ministarstva prostornog uređenja, i to nakon što je obavljen tehnički pregled postrojenja.

Do tada, Elektroprijenos BiH odbijao je izdati odobrenje za priključenje vjetroparka na mrežu jer nisu bili dostavljeni svi potrebni dokumenti, među kojima je upravo i pomenuta upotrebna dozvola.

Drugim riječima, u trenutku kada je gradnja već bila završena, projekat nije mogao legalno proizvoditi ni isporučivati struju. Iz same kompanije VE Ivovik priznali su medijima da prolaze kroz "složen i često dugotrajan birokratski proces" ishođenja dozvola, uz mnoštvo papirologije, inspekcija i saglasnosti od različitih institucija.

Napokon, u septembru 2024. investitor dobija odobrenje za priključenje od Elektroprijenosa BiH i potrebne dozvole za testiranje. To je omogućilo da se krene sa probnim radom turbina pod nadzorom operatera mreže i FERK-a. Probni rad je započeo na jesen 2024. i trajao nekoliko mjeseci. ¹⁶

¹⁶ Najveći vjetropark u BiH pušten u probni rad - <https://euronews.ba/bosna-i-hercegovina/biznis/10584/najveci-vjetropark-u-bih-pusten-u-probni-rad>

Konačno, u februaru 2025. FERK izdaje dozvolu za rad (licencu), čime je regulatorni postupak okončan i stižu se uslovi za punu komercijalnu proizvodnju – vjetropark se može priključiti kao redovan proizvođač u elektroenergetski sistem¹⁷.

Ono što upada u oči jeste nedostatak koordinacije i proaktivnosti nadležnih organa tokom ovog procesa. Umjesto da institucije unaprijed prate status projekta i pomažu u uklanjanju prepreka (uz poštivanje standarda), dozvole su izdavane tek naknadno, često nakon pritiska ili upita medija, kao što je upravo odobrenje za priključenje.

Naime iz Elektroprijenosa su tek nakon upita medija potvrdili da nisu izdali dozvolu zbog nepotpune dokumentacije, a nedugo zatim, investitor je ubrzao pribavljanje upotrebne dozvole i gotovo ad hoc ostvario mogućnost za priključenje.¹⁸

Ova praksa je standardni oblik ponašanja lokalnih, ali i vlasti na svim nivoima u Bosni i Hercegovini: institucionalna inercija, birokratizacija i nedostatak koordinacije, uz administrativnu fragmentisanost te podijeljene, često preklapajuće nadležnosti stvaraju klimu pravne nesigurnosti i usporavaju ekonomsku aktivnost, što pogoduje sepekulativno orijentisanim investitorima. Dozvole i neophodna prateća dokumentacija se često pribavljaju tek kao formalni čin završetka nekog procesa i ne moraju suštinski da oslikavaju stepen usklađenosti sa pravnim normama, dok se stvarni nedostaci i manjkavosti „peglažu“ naknadnim intervencijama ili čak njihovim ignorisanjem, kao što pokazuju sporni imovinsko-pravni odnosi koji terete zemljište na kom je izgrađena vjetroelektrana Ilovik.

Sporni imovinski odnosi

Kao što je već pomenuto u hronologiji, 2018. godine je sprovedeno uknjižavanje zemljišta u okolini Ilovika, uz zvanično obrazloženje da je katastarska dokumentacija zastarjela te da vlasnici trebaju obnoviti svoje vlasničke listove nakon novog premjera.

¹⁷ Vjetroelektrana Ilovik dobila dozvolu za obavljanje djelatnosti - <https://energetskiportal.ba/vjetroelektrana-ivovik-dobila-dozvolu-za-obavljanje-djelatnosti/>

¹⁸ Kineska vjetroelektrana u BiH bez dozvola za rad, <https://www.slobodnaevropa.org/a/ivovik-vjetroelektrana-kina-bih-dozvole/33102814.html>

Međutim, način na koji je to urađeno praktično je isključio veliki broj ljudi: obavijest je okačena na oglasnu tablu opštine Livno i emitovana na lokalnom radiju. Za stanovništvo koje ne živi u centru opštine, ili koje je raseljeno, takav vid obavještenja je krajnje neefikasan.¹⁹

U ovom svemu ključan je podatak da danas mali broj predratnog stanovništva živi u Livnu, dok je velika većina u Hrvatskoj, a dobar dio u zemljama EU, mahom u Njemačkoj. Ova demografska slika objašnjava kako su određena domaćinstva i stanovnici ove zajednice ostali bez mogućnosti da učestvuju u procesu donošenja odluka.

Po svjedočenju stanovnika, mnogi od njih ne znaju gdje se nalazi oglasna tabla u opštini, niti ko od običnih građana ima naviku da provjerava njen sadržaj. Kao posljedica toga, brojni ljudi su propustili rok da se odazovu pozivu i time efektivno ostali bez formalno upisanih prava.

Nakon provedenog postupka, Kanton 10 je prenio zemlju u svoje vlasništvo, a zatim je tu državnu zemlju dodijelio kineskom investitoru na korištenje u sklopu koncesije. Tek kada su bageri i radnici došli na teren, lokalno stanovništvo je shvatilo da se na njihovoj zemlji gradi vjetroelektrana bez njihovog pristanka.

Nadležni organi su nastavili sa sprovođenjem postupaka eksproprijacije i prenosa vlasništva, iako je već tada postojala pravna osnova (presuda U-12/07) da je zakon koji uređuje te procese neustavan.

2018. godine podnesena je tužba Opštinskom sudu u Livnu protiv investitora VE Ivovik zbog ometanja posjeda i nezakonitog zauzimanja zemlje. Očekivano, postupak se odužio a pripremno ročište u tom predmetu održano je tek u junu 2023. godine, dakle punih pet godina nakon podnošenja tužbe²⁰.

U međuvremenu, vjetropark je skoro završen a u rad je pušten prije zaključena sudskog procesa.

¹⁹ Kineske vjetrenjače u BiH vjetar u leđa korupciji u srcu Balkana, <https://www.slobodnaevropa.org/a/kineske-investicije-bosna-hercegovina-ivovik/32871497.html>

²⁰ Koncesije za vjetroparkove u Kantonu 10: Mještani tvrde kako se nad njima vrši teror otimanja zemljišta – Antikorupcija, <https://antikorupcija.info/koncesije-za-vjetroparkove-u-kantonu-10-mjestani-tvrde-kako-se-nad-njima-vrsi-teror-otimanja-zemljišta/>

Time su se prvobitni vlasnici zemljišta našli u neravnopravnom položaju – čak i ako sud kasnije odluči u njihovu korist, vjerovatnoća da se zemljište vrati u njihovo vlasništvo je mala budući da je investitor uložio ogromni kapital koji sprječava da se projekat ruši i zemljište vrati i prvobitno stanje.

U slučaju Ivovika, radovi i puštanje u pogon su nastavljeni uprkos upitnom zakonskom statusu same eksproprijacije.

Osim imovinskog, problem nosi i ekološki aspekt. U procesu izrade vjetroelektrane izostale su javne rasprave i konsultacije sa zajednicom o projektu koji će trajno promijeniti pejzaž i uticati na njihovu životnu sredinu, što je obaveza koja postoji u demokratskim društvima ali i važećim zakonima FBiH kada su projekti ove vrste u pitanju.

Ovaj slučaj je i upozorenje da projekti, koji bi trebalo da nose razvojni potencijal za zajednicu, mogu da budu zapravo okosnica problema, kreirajući nezadovoljstvo i nepovjerenje građana u rad institucija koje rade u korist domaćih i stranih pravnih lica umjesto opšteg dobra, kršeći nerijetko prava građana koja su u obavezi da štite.

Slab institucionalni okvir i pristup strateškim resursima

Transparentnost i javni nadzor su ključni za očuvanje suvereniteta nad elektroenergetskim sektorom dok sistem javnih nabavki, oblast koncesija i procedure izdavanja dozvola u Bosni i Hercegovinu pate od niskog stepena transparentnosti i nezavisnog nadzora uz sve češću pojavu zloupotreba, čime se otvara prostor za korupciju i političke uticaje.

Ključni prilog ovoj tvrdnji je rezultat istraživanja Transparency International BiH (TI BiH) na polju koncesija. Nakon što je u aprilu 2023. godine objavljen [Registar koncesija](#) koji je obuhvatio podatke o 735 koncesija i 528 koncesionara sa svih nivoa vlasti u BiH, postalo je očigledno da mnogi organi vlasti ne dostavljaju potpune informacije dok su javnosti u potpunosti uskraćene podaci o naplati i dugovanjima koncesionara.

Transparency International BiH i druge organizacije često ističu da učešće javnosti u procesima donošenja odluka i proaktivna transparentnost kroz pravovremeno informiranje građana predstavljaju nužan preduslov za očuvanje javnog interesa i izgradnju povjerenja.

Na primjer, Vlada Kantona Sarajevo, Vlada Kantona 10 i Vlada Republike Srpske nisu dostavile informacije o pojedinačnim uplatama i dugovima koncesionara, a Vlada ovog entiteta, odnosno nadležno ministarstvo odbija dostaviti ključne detalje iz ugovora o koncesiji za izgradnju dionice autoputa sa kineskim partnerom, uprkos [nekoliko sudskih presuda](#) koje nalažu njihovo objavljivanje.

Ovakav nedostatak transparentnosti otežava praćenje realizacije projekata i omogućava potencijalne zloupotrebe, stvarajući institucionalni ambijent koji odgovara stranim investitorima, jer omogućava nesmetan pristup resursima kroz političke ili ekonomske aranžmane koji nisu podložni javnom nadzoru.

Takođe, indikativno je da sudski sporovi koji su u toku nisu spriječili izdavanje dozvola. Iako je više vlasnika zemljišta tužilo investitora zbog ometanja posjeda i osporavalo pravni osnov prenosa zemlje, ni jedna institucija (ni opština, ni kanton, ni entitetsko ministarstvo) nije obustavila svoje procedure čekajući rasplet na sudu. FERK je izdao licencu u februaru 2025. unatoč tome što spor pred sudom formalno još traje.

To pokazuje institucionalnu nespremnost ili nemoć da se adresiraju pravne nejasnoće: regulator radi po službenoj dužnosti kad su ispunjeni uslovi na papiru, ne ulazeći u to da li su negdje ti uslovi osporeni. U razvijenijim pravnim sistemima, postojanje sudske mjere ili privremene mjere zabrane radova zaustavilo bi projekat dok se spor ne riješi.

Osim toga, ignorisanje odluka Ustavnog suda i donošenje dopuna nevažećeg zakona (2008) rezultiralo je time da svi postupci dodjele i prenosa koncesija na ovom području, uključujući i slučaj Ivovik, počivaju na zakonu koji de iure nije na snazi.

Konkretno, u slučaju vjetroelektrane Ivovik, izdvajau se sledeći sistemski problemi:

- **Detalji kupoprodaje koncesije nisu objavljeni**, a izostanak nadzora nad transakcijom omogućio je ulazak stranih aktera bez konkurentnog procesa.
- **Proces izdavanja dozvola bio je netransparentan**, čime je isključen uticaj javnosti na tok projekta kao i mogućnost konkurencije za dobijanje koncesionih prava.

- **Regulatorna tijela su odugovlačila s izdavanjem ključnih dozvola**, ali su ih na kraju ipak odobrila uprkos pravnim nejasnoćama i sporovima.
- **Izostanak pravne zaštite**, sudski postupci koji su osporavali vlasništvo nad zemljištem nisu zaustavili realizaciju projekta.

Geopolitičke posljedice

Ulaganja Kine u energetska infrastrukturu BiH dio su šire strategije ekonomskog i političkog uticaja kroz inicijativu "Pojas i put" (*Belt and Road Initiative* – BRI), preko kog se širi ekonomski ali i politički domet Kine u Evropi, naročito u zemljama sa slabijim institucionalnim kapacitetima.

Ovakav model investicija može imati višestruke negativne posljedice:

Finansijska zavisnost – Iako se investicije poput vjetroelektrane Ivovik nominalno tretiraju kao ekonomski povoljne za BiH, dugoročno one povećavaju zavisnost od kineskog kapitala i infrastrukture, jer se tehnologija, usluge i održavanje često oslanjaju na kineske kompanije.

Slabljenje regulatorne kontrole – Kada ključni energetska objekti postanu vlasništvo stranih aktera, država gubi mogućnost da direktno utiče na upravljanje njima, što dugoročno ugrožava energetska sigurnost.

Geopolitički uticaj – Kina koristi investicije u strateške sektore kao sredstvo za politički pritisak. U zemljama regiona se pokazalo da strane investicije često dolaze uz političke ustupke (problem oko kopanja litijuma u Srbiji, ili izgradnje autoputa u Crnoj Gori po nepovoljnim uslovima), poput promjena u spoljnoj politici.

Ovo nije prvi primjer uticaja stranih aktera na energetska sektora Bosne i Hercegovine. Prethodno je strani kapital iz Rusije, sa interesom u naftnoj industriji, iskoristio slab institucionalni okvir, pravnu nesigurnost i koruptivne mehanizme za preuzimanje ključnih resursa Rafinerije nafte Brod.

Privatizacija ovog strateškog preduzeća odvijala se kroz netransparentan proces u kojem su ruski investitori dobili [povlašteni tretman](#), a ugovorne obaveze su prilagođene njihovim interesima što je sličan obrazac preuzimanja vjetroelektrane Ivovik koja je prešla u ruke kineskih kompanija bez jasnog javnog nadzora i konkurentnog tržišnog pristupa.

U oba slučaja, vlasti BiH i entiteta su djelovale više kao posrednici interesa stranih investitora nego kao zaštitnici strateških resursa države. Preuzimanjem rafinerije Brod, Ruski kapital čiji stvarni vlasnik nije poznat osigurao je [stratešku poziciju u naftnom sektoru u Republici Srpskoj](#), dok kroz vjetroelektranu Ivovik Kina postepeno ulazi u sektor obnovljivih izvora energije u Federaciji BiH.

Oba slučaja demonstriraju sličan metod – pravno nesigurne transakcije, politički dogovorene ugovore i finansijske aranžmane koji stvaraju dugoročnu zavisnost BiH od njihovih ekonomskih i tehnoloških kapaciteta. Na taj način, energetska infrastruktura BiH postaje dio šireg geopolitičkog mozaika u kom se inostrani kapital koriste kao alat za politički uticaj, ograničavajući pritom manevarski prostor domaćih vlasti da donose nezavisne odluke u sektoru energetike.

Ova dva primjera ukazuju na ključni problem – neadekvatna zakonska regulativa i politička korupcija omogućavaju stranim investitorima da preuzmu strateške energetske sektore bez realne kontrole domaćih institucija, čime se BiH sve više dovodi u poziciju geopolitičke ranjivosti.

Ukoliko se ne sprovedu strožiji mehanizmi javnog nadzora, jačanje regulatornih institucija i transparentniji postupci dodjele koncesija, Bosna i Hercegovina će i dalje biti podložna stranim interesima, što će dodatno oslabiti njenu pregovaračku moć i učiniti je energetski zavisnom i podložne uticaju globalnih aktera koji koriste ekonomske investicije kao alat političkog uticaja.

ANEKS

Metodologija

Za potrebe ovog istraživanja detaljno su pregledani relevantni zakoni, propisi, akcioni planovi i izvještaji koji se odnose na sektor obnovljivih izvora energije u Bosni i Hercegovini. Posebna pažnja posvećena je dokumentima poput Akcionog plana za korištenje obnovljivih izvora energije u Federaciji, kao i izvještajima o napretku u ispunjavanju energetske ciljeve.

Osim toga, korišteni su podaci dostupni putem službenih web stranica relevantnih institucija, kao što su Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH i entitetska ministarstva energetike. Analizirani su članci iz kredibilnih medija koji su izvještavali o slučajevima korupcije ili nepravilnostima u projektima obnovljivih izvora energije kao i informacije prikupljene tokom terenskih posjeta i intervju s relevantnim akterima.

Izvori

- **Vjetroelektrana Ivovik - službena stranica** - <https://veivovik.ba>
- **Saga o vjetroelektrani Ivovik: Kineska investicija u BiH suočena s pravnim izazovima** - <https://www.slobodnaevropa.org/a/ivovik-vjetroelektrana-kina-bih-dozvole/33102814.html>
- **Vjetroelektrana Ivovik dobila upotrebnu dozvolu unatoč sudskom sporu** - <https://www.tomislavnews.com/saga-o-vjetroelektrani-ivovik-kineska-vjetroelektrana-u-bih-dobila-uporabnu-dozvolu-unatoc-sudskom-sporu/>
- **Najveći vjetropark u BiH pušten u probni rad** - <https://euronews.ba/bosna-i-hercegovina/biznis/10584/najveci-vjetropark-u-bih-pusten-u-probni-rad>
- **Vjetroelektrana Ivovik dobila dozvolu za obavljanje djelatnosti** - <https://energetskiportal.ba/vjetroelektrana-ivovik-dobila-dozvolu-za-obavljanje-djelatnosti/>
- **Koncesije za vjetroparkove u HBŽ: Mještani tvrde kako se nad njima vrši teror otimanja zemljišta** - <https://www.hercegovina.info/vijesti/bih/koncesije-za->

[vjetroparkove-u-hbz-mjestani-tvrde-kako-se-nad-njima-vrsi-teror-otimanja-zemljista/218065/](#)

- **Registar koncesija u BiH – Transparency International BiH -**
<https://koncesije.transparentno.ba>
- **Saga o vjetroelektrani Ivovik: Kineske kompanije sagradile postrojenje na "otetom zemljištu" -** <https://www.vecernji.hr/vijesti/saga-o-vjetroelektrani-ivovik-u-bih-kineske-kompanije-sagradile-postrojenje-za-proizvodnju-elektricne-energije-na-otetom-zemljistu-1802299>
- **Obavještenje o III redovnoj sjednici u 2025. godini -** <https://veivovik.ba/view-more/vjetroelektrana-ivovik-ulazi-u-probni-rad-nbsp/193>

Pravni okvir

- **Zakon o korištenju obnovljivih izvora energije i efikasne kogeneracije Federacije BiH -** <https://fmeri.gov.ba/media/1061/zakon-o-koristenju-obnovljivih-izvora-energije.pdf>
- **Zakon o koncesijama Bosne i Hercegovine -** <https://advokat-prnjavorac.com/zakoni/Zakon-o-koncesijama-BiH.pdf>
- **Zakon o koncesijama Federacije BiH -** <https://advokat-prnjavorac.com/zakoni/Zakon-o-koncesijama-FBiH.pdf>
- **Zakon o koncesijama Hercegovačko-neretvanskog kantona -**
<https://www.paragraf.ba/propisi/hercegovacko-neretvanskog-kantona/zakon-o-koncesijama-hercegovacko-neretvanskog-kantona.html>
- **Zakon o električnoj energiji Federacije BiH -**
<https://www.ferk.ba/hr/index.php/legislativa/142-propisi-i-zakoni-bih-i-fbih>
- **Zakon o energiji i regulaciji energetske djelatnosti u Federaciji BiH -**
<https://www.ferk.ba/hr/index.php/legislativa/142-propisi-i-zakoni-bih-i-fbih>

- **Okvirna energetska strategija Bosne i Hercegovine do 2035. godine -**
https://fmeri.gov.ba/media/1819/okvirna_energetska_strategija_bosne_i_hercegovine_do_2035_bih_finalna.pdf
- **Akcioni plan za korištenje obnovljivih izvora energije u Federaciji Bosne i Hercegovine (APOEF) -** <https://fmeri.gov.ba/media/1858/apoef.pdf>
- **Ažurirani Akcioni plan za korištenje obnovljivih izvora energije u Federaciji Bosne i Hercegovine -** <https://www.oieiek.ba/wp-content/uploads/2021/08/Azurirani-Akcioni-plan.pdf>
- **Strateški plan i program razvoja energetskog sektora Federacije Bosne i Hercegovine -** <https://fbihvlada.gov.ba/bosanski/izdvajamo/SPP-GLAVNA%20KNJIGA/SPP-NASLOVNICA%2C%20SADRZAJ%20FINALNI.PDF>
- **Akcioni plan energetske efikasnosti Federacije Bosne i Hercegovine za period 2019-2021 -** https://fmeri.gov.ba/media/1983/eeapf-bih-2019_2021.pdf
- **Integrirani plan za energiju i klimu Bosne i Hercegovine -**
https://www.mvteo.gov.ba/data/Home/Dokumenti/Energetika/Nacrt_NECP_BiH_loc.pdf
- **Nacionalni akcioni plan za korištenje obnovljivih izvora energije u Bosni i Hercegovini (NAPOE) -**
https://www.mvteo.gov.ba/data/Home/Dokumenti/01042016_NREAP_BIH_ver_6_5_MOFT_ER_28032016.doc
- **Odluka Ustavnog suda FBiH U-12/24 8.02.2025 ("Službene novine Federacije BiH", broj: 20/25 od 19.03.2025. godine)**
https://www.ustavnisudfbih.ba/bs/open_page_nw.php?l=bs&pid=953

